

## 5. Conquista e colonización de América (séculos XVI-XVII)

### Sistemas de explotación dos recursos humanos

- **Encomenda** (desde 1499):
  - **Definición:** Institución pola que a Coroa cedía un grupo de indíxenas (un **encomendado**) a un español (**encomendeiro**) a cambio de que este os **evanxelizase** e **protexese**. O indíxena debía **traballar** (nas minas, no campo, na construción) e pagar un **tributo** en especies ou diñeiro.
  - **Na práctica:** Foi un sistema **abusivo** de semiescravidade. Os indíxenas eran obrigados a traballar en condicións inhumanas, sen salario (só recibían alimentación básica). O incumprimento da evanxelización era xeral.
  - **Duración:** Inicialmente por dúas vidas (a do encomendeiro e a do seu fillo), pero moitas encomendas perpetuáronse.
- **Mita** (desde a época inca, adaptada polos españois):
  - **Definición:** Sistema de **traballo rotativo obrigatorio** para as **minas** (especialmente **Potosí** en Bolivia e **Zacatecas** en México). Os indíxenas de cada comunidade debían enviar unha cota de homes (normalmente o 10-15%) para traballar nas minas durante uns meses ao ano.
  - **Condicións:** Os mitayos recibían un **salario baixo** (moitas veces en especie) e traballaban en condicións extremadamente perigosas (galerías profundas, falta de osíxeno, derrubes, intoxicación por mercurio). A mortalidade era altísima.
  - **Importancia:** A mita foi fundamental para a extracción de **prata** (Potosí) e **ouro** (Nova Granada). A prata financiou a Monarquía Hispánica.
- **Escravidade africana:**
  - **Introdución:** Desde principios do século XVI, os españois comezaron a importar **escravos negros** de África para suplir a man de obra indíxena, que desaparecía rapidamente (guerras, enfermidades, malos tratos).
  - **Destinos:** Principalmente nas **Antillas** (plantacións de cana de azucre, tabaco, café), e despois en **Nova España, Perú** e **Nova Granada** (minas, plantacións, servizo doméstico).
  - **Trata:** Os escravos eran capturados en África (Angola, Guinea, Costa de Ouro) por traficantes portugueses e despois holandeses e ingleses. O **asiento de negros** era o monopolio do comercio de escravos (concedido por España a outras potencias). **Miles de mortos** no transporte (travesía do Atlántico en condicións infrahumanas).

### Críticas e intentos de evitar abusos

- **Frei Bartolomeu de las Casas** (1474-1566):
  - **Denuncia:** Brevisima relación da destrución das Indias (1552). Describe as atrocidades cometidas polos españois contra os indíxenas (masacres, torturas, traballos forzados).
  - **Proposta:** Defende que a **evanxelización debe ser pacífica** e que os indíxenas son **homes libres** con dereitos naturais.
  - **Influencia:** As súas denuncias chegaron á Corte e ao Papa, e influíron na lexislación indiana.
- **Xunta de Burgos** (1512):
  - Primeira reunión de teólogos e xuristas para discutir a situación dos indíxenas.
  - **Leis de Burgos** (1512): Prohiben os malos tratos, establecen a **obriga de evangelizar**, regulan o traballo indíxena (descanso dominical, alimentación adecuada, vivenda digna), prohiben o traballo ás mulleres embarazadas e aos nenos menores de 14 anos. Na práctica, foron **pouco aplicadas** pola presión dos encomendeiros.

- **Leis Novas (1542):**
  - Promulgadas por Carlos I a instancias de Las Casas e outros relixiosos.
  - **Disposicións:** Prohiben **novas encomendas**, declaran **libres aos indíxenas encomendados á Coroa** (os que estaban baixo xurisdición real), suprimense as **encomendas** que pasaban por herdanza, prohíbese a **escravitude indíxena** (non a africana).
  - **Reacción:** Os **encomendeiros** (especialmente en Perú) **revoltáronse** e asasinaron ao vicerrei Blasco Núñez Vela (1546). Carlos I tivo que **revogar parcialmente** as Leis Novas (permitiu a perpetuidade das encomendas xa existentes) para apaziguar a rebelión.
- **Controversia de Valladolid (1550–1551):**
  - **Debate** organizado por Carlos I entre **Bartolomeu de las Casas** (defensor dos indíxenas) e **Juan Ginés de Sepúlveda** (defensor da “guerra xusta” e da superioridade española).
  - **Sepúlveda:** Argumentaba que os indíxenas eran “bárbaros”, “pecadores” (sacrificios humanos, canibalismo) e “inferiores”, polo que era lexítimo someterlos pola forza para evanxelizalos (“guerra xusta”).
  - **Las Casas:** Argumentaba que os indíxenas eran homes libres, racionais, e que a evanxelización debía ser pacífica. Negaba o dereito de conquista.
  - **Resultado:** **Non houbo un gañador claro**, pero a Coroa **moderou a conquista** (en teoría) e reforzou a lexislación protectora. Na práctica, os abusos continuaron.

## Revolución dos prezos (século XVI)

- **Causa: Afluencia masiva de metais preciosos** procedentes de América:
  - **Prata:** Potosí (Bolivia) e Zacatecas (México). No século XVI, estimouse que chegaron a España **8 millóns de kg de prata**.
  - **Ouro:** México e Nova Granada (Colombia). **20 toneladas de ouro/ano**.
- **Consecuencias en Castela:**
  - **Incremento dos prezos** dun factor **4** entre 1500 e 1600 (revolución dos prezos). O trigo, o viño, a carne, o aceite, os tecidos, todo se encareceu.
  - **Perda de poder adquisitivo** dos asalariados (xornaleiros, artesáns, criados). Os seus salarios non subiron ao mesmo ritmo.
  - **Beneficio para os exportadores** (la, viño, aceite) e para os **terratenentes** que vendían os seus produtos a prezos altos.
  - **Endebedamento** da Coroa (os gastos creceron máis que os ingresos, a pesar do ouro e a prata).
- **Teoría de Jean Bodin (1568):**
  - O xurista francés **Jean Bodin** foi o primeiro en formular a **teoría cuantitativa do diñeiro**: a suba dos prezos é proporcional á **cantidade de diñeiro en circulación**. “Canto máis ouro e prata, máis altos os prezos”.
  - A súa obra *Resposta ás paradoxias de Malestroit* (1568) explica a revolución dos prezos en Europa pola chegada de metais americanos.

## **Outros aspectos da conquista e colonización (xerais, xa mencionados noutros esquemas)**

- **Descubrimiento de América** (1492): Capitulacións de Santa Fe.
- **Casa da Contratación de Sevilla** (1503): Monopolio comercial.
- **Consello de Indias** (1524): Máximo órgano lexislativo e xudicial.
- **Virreinos**: Nova España (1535), Perú (1542).
- **Sistema de frotas**: Galeóns con escolta armada para protexer os metais preciosos.